

לתורה את עצבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרצט
ערש"ק פרשת עקב

"הניחו תפילין ועשו מזוזות" - ומה עם לימוד התורה?

להשוות "ראש" ו"עקב" בקיום המצוות

דין כובד ראש בתפילה

הזכרון מרומם מחיי החולין

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת עקב, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרצט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויזכר לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office

1469 President St. #BSMT

Brooklyn, NY 11213

United States

(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב רפאל לבנוני, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש .....

ולמדתם אותם - אף בזמן הגלות

יבאר בג' אופנים אמאי השמיט רש"י את מצות תלמוד תורה מן המצוות שחידש הכתוב שחיובן הוא אף בזמן הגלות; יבאר ההו"א שחיוב מצוות אלו אינו בזמן הגלות

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ט ע' 80 ואילך)

ח. פנינים עיונים וביאורים קצרים .....

התשמור מצוותיו - הליכה במדבר / לפייסו בממון

ט. יינה של תורה .....

להשוות "ראש" ו"עקב" בקיום המצוות

מצוות שאדם דוחה אותן לסוף ול"עקב" / כל המצוות כולן מקשרות את האדם עם השי"ת / כאשר מקיים את המצוות בקבלת עול - אין לו לירא "בימי רע"

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 89 ואילך)

יג. פנינים רדוש ואגדה .....

מצוות ש"ל "עקב" בזמן ש"ל "עקבתא" / חסד וברית - להראוי דווקא?

יד. חידושי סוגיות .....

דין כובד ראש בתפילה

יחקור בגדר חיוב כובד ראש בתפילה אם הוא נדרש מצד הגברא המתפלל או מצד החפצא דפעולת התפילה או מצד המבוקש והנפעל שע"י תפילה, ובוה יתלה השיטות השונות שמצינו בבבלי וירושלמי במקור חיוב זה

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 67 ואילך)

יה. תורת חיים .....

נסיונות כמצב העסק

שני מכתבים אודות הנסיונות הבאים לאדם בעניני עסקיו ואשר מטרם כדי לגלות באדם כחות נעלמים, ולכשיתגבר עליהם - יווכח שאין בהם ממש

כ. דרכי החסידות .....

כח הזכרון

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

ולמדתם אותם – אף בזמן הגלות

יבאר בג' אופנים אמאי השמיט רש"י את מצות תלמוד תורה מן המצוות שחידש הכתוב שחיובן הוא אף בזמן הגלות; יבאר ההו"א שחיוב מצוות אלו אינו בזמן הגלות

א. בפרשת "והיה אם שמוע", מזכיר הכתוב את ענין הגלות מארץ ישראל: "ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נתן לכם" (פרשתנו יא, יז). ובהמשך לזה חוזר הכתוב ומדבר על מצוות תפילין, תלמוד תורה ומזוזה: "ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" (יא, יח-כ).

ובסמיכות הדברים – ענין הגלות והמצוות הללו – מפרש רש"י, שבא הכתוב לחדש שגם בזמן הגלות יש לקיים את המצוות: "אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצוות, הניחו תפילין ועשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר: הציבי לך ציונים".

אך לכאורה קשה:

הרי בכתוב נאמר בהמשך למצוות תפילין מצות תלמוד תורה, ורק אחר כך מצות מזוזה; ואם כן, מדוע מזכיר רש"י רק מצות תפילין ומזוזה ("הניחו תפילין ועשו מזוזות"), ומשמיט את מצות תלמוד תורה שכתובה ביניהן (עוד לפני מזוזה, וסמוכה יותר ל"ואבדתם... ושמתם")?

[ואכן, בספרי כאן הזכירו בפירוש דוקא את מצות תפילין ומצות תלמוד תורה, ולא את מזוזה: "ושמתם את דברי אלה – זו תורה. וקשרתם אותם – אלו תפילין".]

וראה ברא"ם שהעיר על דברי רש"י: "אבל בספרי שנו במקום תפילין ומזוזה – תורה ותפילין . . אבל המזוזה לא הזכירה כלל, מפני שהפסיק הענין במאמר 'ולמדתם אותם את בניכם וגו'', שהוא מענין התורה הנזכרת במאמר 'ושמתם את דברי אלה'[".

ב. ויש לבאר:

(1 מכיון שחייבים במצוות גם בזמן הגלות, מובן מאליו שחייבים בתלמוד תורה – לפחות לימוד השייך לקיום המצוות, שהרי רק הלימוד מביא לידי מעשה. ולכן אין צורך להזכיר במפורש את לימוד התורה, כי נכלל הוא בזה שצריך להניח תפילין ולעשות מזוזה, ובמילא צריך ללמוד הלכותיהם וכו'.

(2 דברי רש"י, "אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצוות . . כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו", אינם מתאימים בקשר ללימוד התורה, כי:

אם היתה מצות תלמוד תורה נוהגת (מצד עצמה) רק קודם שגלו – לא היו מחוייבים בה לאחר שגלו. כי הטעם "כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו" שייך בעשיית המצוות, כתפילין ומזוזה, שקיומם קל יותר כשרגילים בהן, ואילו בתורה הרי אדרבה: כשהלימוד "חדש" – נקל ומצליח יותר, וכמו שהתלמיד חש בעצמו שנקל לו "ורץ הוא לקראת" לימוד שכל וענין חדש (וע"ד פרש"י ואתחנן ו, ו) – מה שאין כן לחזור על ענין ושכל ישן נושן שכבר יודעו.

אם כן, אין לומר בענין זה של תלמוד תורה, שיש ללמוד בגלות כדי שהלימוד לא יהיה חדש כשיחזרו לארץ – דאיפכא מסתברא; ולכן רש"י לא הזכיר את לימוד התורה בקשר לענין זה [ועכצ"ל שמצות תלמוד תורה נוהגת מצד עצמה גם בגלות, ולא כמו תפילין ומזוזה שקיומם הוא "כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו"].

ג. ועוד יש לומר בזה, ובהקדים הקושיא המפורסמת (גור אריה כאן. ועוד):

מדוע צריך לחידוש מיוחד, להשמיענו שגם בגלות חובה לקיים המצוות של תפילין ומזוזה; הרי מצוות אלו מעיקרא אינן מצוות התלויות בארץ אלא חובת הגוף, ואם כן, פשיטא שנוהגות בכל מקום וגם בגלות!

אלא יש לבאר:

הטעם – ב"פשוטו של מקרא" – שהיה אפשר לחשוב כי בזמן הגלות פטורים מתפילין ומזוזה, הוא משום שמצוות אלו, תפילין ומזוזה, נאמרו לעיל, בפרשה הראשונה של קריאת שמע (ואתחנן ו, ח-ט: "וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך"); והפרשה שם באה לאחר הקדמת הכתוב (ואתחנן ו, א): "וזאת המצוה, החוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקיכם ללמד אתכם, לעשות בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה".

לקראת שבת

ט

לכן היה מקום לומר, שמצוות תפילין ומזוזה, נוהגות רק כאשר בני ישראל מחזיקים בארץ ישראל ("בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה"). ואילו כאשר הם בגלות, החיוב בטל. וזהו שצריך הכתוב כאן לבוא ולחדש, על ידי הסמיכות של "ואבדתם . . ושמתם", כי "אף לאחר שתגלו . . הניחו תפילין, עשו מזוזות".

ומעתה תתורץ השמטתו של רש"י את מצות תלמוד תורה - כי, במצוה זו של "ולמדתם אותם את בניכם" אין מלכתחילה הווה אמינא שתהיה נוהגת רק בארץ ישראל, שהרי מצוה זו אינה כתובה כלל בפרשה הראשונה של קריאת שמע:

בפרשה הראשונה של קריאת שמע נאמר "ושננתם לבניך" (ואתחנן ו, ז), ולפי רש"י הכוונה בזה היא "לבניך - אלו התלמידים", המצוה על הרב ללמד התלמידים; ואילו כאן נאמר "ולמדתם אותם את בניכם לדבר במ", והמצוה בזה היא על לימוד תורה עם ילדים קטנים שעדיין אינם הולכים ללמוד אצל המלמד, הרב, אלא האב הוא זה שמדבר אתם בדברי תורה. וכמדויק בלשון רש"י: "משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה . . כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מסיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה" (וראה גם לקוטי שיחות ח"ט ע' 33 בשולי הגליון).

אם כן, מצות תלמוד תורה המדוברת כאן אינה כתובה בפרשה הראשונה של קריאת-שמע, ובמילא אינה צריכה מלכתחילה את ההבהרה של "אף לאחר שתגלו"; כי אין טעם מעיקרא לומר שהמצוה המדוברת כאן נוהגת דוקא בארץ ישראל, ובמילא אין צורך לבוא ולחדש את המשך קיום המצוה בגלות.

[אך לכאורה צריך עיון, כי לפי זה ביאור נמצא, שחיוב תלמוד תורה בגלות יהיה רק במצות האב לדבר בדברי תורה עם בנו הקטן (שזה מה שנאמר כאן "ולמדתם אותם את בניכם לדבר במ"), ואילו המצוה ללמד לתלמידים (שהיא כתובה בפרשה הראשונה: "ושננתם לבניך") אכן תהיה קיימת בארץ ישראל בלבד, ולא בזמן הגלות (כי היא כתובה רק בפרשה הראשונה, שבאה בהמשך ל"לעשות בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה", ואין הכתוב חוזר עליה עוד הפעם כדי לחדש את המשך קיומה בגלות, כמו תפילין ומזוזה)!

- ויש לומר באופן מחדש, שבאמת גם התלמידים נכללים ב"את בניכם" שבפסוק כאן, ובמילא למדנו כאן שיש ללמד התלמידים גם בגלות. ויש להאריך בזה, ואכ"מ].

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

לפייסו בממוץ

לא יקח שוחד

לפייסו בממוץ
(י. יו. רש"י)

הקשה הרא"ם "לא ידעתי מה ממוץ נופל אצל הקב"ה, ולמה לא פירש ולא יקח שוחד המצוה בעבור העבירה", ובמפרשים תירצו באופנים שונים.

וי"ל בזה, דהנה על הכתוב לפני זה בפסוק "לא ישא פנים" פירש רש"י "אם תפרקו עולו". והיינו, שהפסוק מדבר כאן על אדם דלא רק שעובר על רצון הקב"ה אלא גם פורק עולו של הקב"ה מעליו לגמרי (ויעוין בהשיחה בארוכה מדוע הוצרך רש"י לפרש כן). ועליו אומר הכתוב, שלא ישא ה' פניו אליו, וגם "לא יקח שוחד".

וא"כ א"א לפרש שה"שוחד" עליו מדובר כאן הוא "שוחד מצוות", דהרי כבר כתיב לפני זה, שלא ישא ה' פניו להפוך עול, וא"כ ודאי שגם ע"י שוחד מצוות כן הוא, דלא ישא ה' אליו פניו.

וע"כ פירש רש"י, שהכוונה "לפייסו בממוץ". דע"י ממוץ יש מקום לחשוב שאפשר ליפטר.

דהנה בממוץ מצינו דלפעמים משתמשים בו ל"כופר". ד"כופר" פירושו, דאם נגזר על האדם עונש מיתה וכיו"ב, הרי הנענש יכול ליפטר מזה ע"י הממוץ שמשלם, שהממוץ הנשלם עולה לו במקום העונש.

והוא הדבר בנוגע לפורק עול, שהי' יכול לעלות על הדעת, שבאם אינו רוצה לקבל עליו מלכות שמים, הרי הוא יכול ליפטר מזה ע"י "ממוץ" - שיעלה לו לכופר נפשו במקומו. ולכן אומר הכתוב ש"לא יקח" אפי' "שוחד" כזה. וק"ל.

(נ"פ לקו"ש חכ"ד עמ' 73 ואילך)

התשמור מצוותיו - הליכה במדבר

למען ענותך לנסותך גו' התשמור מצוותיו
התשמור מצוותיו - שלא תנסה ולא תהרהר אחריו
(ח. ב. רש"י)

הקשו המפרשים (שפתי חכמים ועוד), דלכאורה תמוה ביותר, מה שהוציא רש"י את הכתוב מפשוטו, ובמקום לפרש "התשמור מצוותיו" על שמירת המצוות כפשוטו, ה"ה מפרשו "שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו"? ותירצו באופנים שונים. ויש לפרש בפשטות:

לשון הכתוב הוא "וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלוךך במדבר זה ארבעים שנה, למען ענותך לנסותך גו' התשמור מצוותיו".

והיינו, שענין הכתוב הוא, שהטעם לזה שהולכים הקב"ה במדבר "זה ארבעים שנה" - דקאי על כל משך המ' שנה ששהו בני ישראל במדבר - הוא כדי לנסותם באם ישמרו מצוותיו.

ועפ"ז, שכל משך מ' שנה במדבר הי' זה לנסותם על שמירת המצוות, מובן בפשטות שא"א לפרש "התשמור מצוותיו" על קיום המצוות, דבא"כ יוקשה על איזה מצוות הי' ניסיון לקיימם במשך ארבעים שנים ברציפות?

הרי, בתחילת הארבעים שנה - לפני מ"ת עדיין לא נצטוו על שמירת המצוות, ישנן כו"כ מצוות שנצטוו עליהן רק אח"ז, ועד שישנן מצוות שנצטוו עליהן רק בסוף הארבעים שנה, וא"כ, על איזה מצוות קאי "התשמור מצוותיו"?

וע"כ פירש רש"י שאין הכוונה על שמירת המצוות כפשוטו, כ"א על שמירת דברי הקב"ה ללכת בתוך מדבר שממה, שלא יהרהרו אחרי הקב"ה אלא ישמרו מצוותו. דניסיון זה נמשך ברציפות במשך כל ארבעים שנות שהותם של בני ישראל במדבר.

(נ"פ 'תורת מנחם - התושבדותו' תשד"פ ח"ד עמ' 2406
ואילך)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

להשוות "ראש" ו"עקב" בקיום המצוות

מצוות שאדם דוחה אותן לסוף ול"עקב" / כל המצוות כולן מקשרות את האדם עם השי"ת / כאשר מקיים את המצוות בקבלת עול - אין לו לירא "בימי רע"

כאשר מתאר הכתוב מצב שבו בני ישראל שומרים את המצוות והמשפטים, נוקט הוא בלשון "והיה עקב תשמעון" (ריש פרשתנו), ודרשו על כך רז"ל במדרש (תנחומא כאן) שבתוכה "עקב" מרומז שישאל שומעים ל"מצוות קלות שאין בני אדם משגיחין בהן אלא משליכין אותן תחת עקביהן".

ומעין פירוש תיבת עקב שבפרשתנו, פירשו רז"ל (תנחומא שם) גם את דברי דוד המלך (תהלים מט, ו) "למה אירא בימי רע - עוון עקבי יסוכני": דוד המלך לא נתיירא שמא עבר על מצוות חמורות, אלא "עוון עקבי" - הלא הן המצוות הקלות שאדם משליך תחת עקביו, "שמא עברתי על אחת מהן. . מפני שהייתה קלה, ואתה אמרת הוי זהיר במצווה קלה כבמצווה חמורה".

והדבר תמוה ביותר: כיצד ייתכן לומר שדוד המלך לא נזהר ח"ו באיזה מצוות ואפילו מצוות קלות, ובפרט שבהמשך המדרש מובאת עדותו של דוד עצמו (תהלים יט, ב) "גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב", ומבואר שם שדוד נזהר במצוות הקלות המכוננות "עקב", ואם כן מפני מה נתיירא דוד?

ויש לבאר תחילה משמעות דברי המדרש "בני אדם. . משליכין אותן תחת עקביהן", ויתבאר אשר מדובר באדם שמקיים המצווה, אלא שמקיימה באופן של "עקב", ודוד נתיירא שמא לא קיים המצווה כראוי אלא כ"עקב".

מצוות שאדם דוחה אותן לסוף ול"עקב"

ב"משליכין אותן תחת עקביהן" אין הכוונה לאלו שאינם מקיימים המצוות הקלות ח"ו, אלא לאלו שמסכימים לקיום המצוות הקלות ומשתדלים בקיומן, רק ש"משליכים" את זמן קיומן לאחר זמן עד לאחר ה"עקב".

טוענים הם שעבודת השי"ת חייבת להיעשות בסדר מסודר, ועל כן בתחילת העבודה יש לדאוג ולהבטיח קיומן של "מצוות חמורות" שהם ראשית ו"ראש" בעלייתו הרוחנית של האדם, ורק לאחר שעומד איתן במצוות אלו, יכול להשתדל גם בקיום מצוות שאינן חמורות ביותר אך סמוכות ל"ראש", ובוודאי שבשלב זה אינו חושב עדיין על מצוות "קלות" ועד למצוות שנחשבות ל"עקב" וסוף כל המצוות.

ולדוגמא, כאשר דורשים ממנו לקיים מנהג שאינו מחויב על פי דין ושלחן ערוך, כקביעות לימוד מסוימת וכיוצא, טוען הוא שמכיוון שאת ענייני התפילה שמחויב בהם אינו משלים עדיין, אם כן יש להמתין עד שיתמיד ויצליח להשלים כל ענייני התפילה משך שלושים יום וייעשה הדבר כהרגל חזק אצלו, ורק אז יוכל להוסיף עניין שהוא רק מנהג ואינו חובה.

כיוצא בו, כאשר אומרים לו שעליו לאהוב כל אחד מישראל, גם מי שלא היטיב לו ואפילו כשמעולם לא ראהו. טוען האדם: איך אפשר לתבוע ממני בחינה גבוהה כל כך באהבת ישראל, כאשר אפילו לאלו שהטיבו עמי איני מתנהג באהבת ישראל כראוי?!

וטענה זו לכאורה אמיתית היא, שהרי אינו טוען שעניין זה אינו חשוב, או שהוא אינו שייך לדבר, אלא אפשר שעוד חזון למועד, וסוף דבר שיגיע גם לקיום פרט זה, אך כל דבר עליו להיעשות על פי סדר מסודר!

ומשל למה הדבר דומה, לאדם המתהלך ללא מנעלים וללא חולצה, אך על צווארו קושר הוא עניבה... שכל הרואה יצחק לו, שהרי עניבה עניינה רק להשלים ולהוסיף על הלבוש הנחוץ והמחויב, ומעין זה, טוען הוא, אין לחשוב אודות מנהגים והידורים לפני שעומד איתן בשאר מצוות חמורות.

כל המצוות כולן מקשרות את האדם עם השי"ת

אם כי על פי השכל טענה זו נכונה היא, הרי שלאמיתתם של דברים אין הדבר כן, ואדרבא:

יסוד ועיקר גדול בעבודת האדם לקונו, שכל עסקו בקיום המצוות אינו מתחיל בחשבון שכלי שמבין סיבת קיום המצוות ונחיצותן, אלא באמונה תמימה בבורא ברוך הוא ובקבלת עול מלכות שמים לקיים ככל אשר יגזור בין אם יבין בשכלו ובין אם יהיה כחוקה בלא טעם.

וכאשר היסוד לקיום המצוות הוא האמונה וקבלת עול מלכות שמים, הרי אין כל הפרש וחילוק בין מצווה חמורה לקלה, שכולן מצוותיו של מלך הן והוא כעבד המקיים מצוות אדונו מבלי לנסות להתחקות אחר מטרותיהן ומעלתן, ובעיניו כל הציווים שווים וחשובים, כקטן כגדול.

מהותה של מצווה מרומז הוא בשמה - מלשון צוותא וחיבור (לקר"ת בחוקתי מה, ג. ובכ"מ), שבקיום מצווה זוכה האדם להתקשר ולהתחבר בהשי"ת, וחיבור זה - הרי הוא שווה בכל המצוות כולן. ואם כן אין כל חילוק אם אותה מצווה נתגלתה לנו על ידי אנשי כנסת הגדולה או דרך אחרון שבאחרונים, שעל ידי כל אחת מהן מתקשרים ומתאחדים במלך מלכי המלכים, הן במצווה שהיא חמורה ו"ראש", או במצווה שהיא קלה המשולה ל"עקב".

וחשבון האמור לנסות ולחלק בין מעלתן של מצוות, ולהתחיל במצוות חמורות תחילה ולדחות הקלות לאחר זמן, הרי הוא מעצת היצר המחוכם שמלביש פיתוייו בסברות וטענות שכליות ישרות, ובמשלים נאותים, העיקר להניא האדם מלהתקשר בהשי"ת.

ועל כך אומר הנביא (ישעי' מב, יט ורד"ק שם) "מי עוור כי אם עבדי", דהמקיים את המצוות בלא כל חילוקים מכונה כפי בני אדם "עוור" ר"ל, משום שאינו מתנהג באופן מושכל ומסודר אלא כעיוור ההולך בלא דעת, אך באמת הרי זה אופן העבודה ד"עבדי", שמקיים את המצוות כעבד המשרת את אדונו בלא חשבונות.

כאשר מקיים את המצוות בקבלת עול - אין לו לירא "בימי רע"

ובדרך זו יש לבאר את יראתו של דוד המלך "עוון עקבי יסובני":

ודאי הדבר שדוד המלך נזהר בקיום כל המצוות כולן מן ה"ראש" ועד ל"עקב", אבל יראתו הייתה שאפשר שהזהירות והתוקף במצוות קלות היו פחות אצלו מהזהירות שבמצוות חמורות.

כי גם בעת שנזהר בקיום מצווה קלה, יתכן שכשיודע בלבו שמצווה זו קלה היא, מתייחס הוא אליה כ"עקב" וכמצווה פחותה בחשיבותה, וממילא יכול הדבר להשפיע על אופן ההידור והזהירות בקיום אותה המצווה.

ומכיוון שחשש דוד מ"עוון עקבי", הביאו הדבר ל"אירא בימי רע":

"ימי רע" מכוון על הנהגת הטבע, אשר ישראל הם ככבשה בין שבעים זאבים (תנחומא תולדות ה. ועוד), ובדרך הטבע המצב הוא חמור וקשה ועד ל"ימי רע", ואם האדם מתנהג בקיום המצוות באופן מדוד ושקול, מחלק בין מצוות חמורות לקלות, מתחיל בעיקריות

לקראת שבת

ודוחה מצוות ה"עקב" לבסוף, הרי גם ההנהגה עמו מלמעלה היא באופן זה, שחיינו מתנהלים על פי דרך הטבע, ואזי יש מקום ל"אירא בימי רע".

אך כאשר אין האדם מחשב חשבונות שכליים, אלא מקיים כל המצוות בשווה רק בכדי להתקשר בהשי"ת, וממילא עוסק בלהט ובמסירת נפש בכל מצווה ומצווה בשווה בקטנה ובגדולה, בראש ובעקב, אזי גם מלמעלה מתנהגים עמו באופן שלמעלה ממדידה והגבלה ובלי להתחשב בגדרי הטבע.

ואזי אין לו לאדם לירא ממאומה, היות והוא מקושר בקב"ה שהוא מושל ושולט על הנהגת הטבע, ו"גדול הרועה ששומר את הכבשה" משבעים הזאבים (תנחומא שם), ודואג לה לכל הצטרכויותיה – "בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני" (תהלים כג, ב) בבני חיי ומזוני רוויחא.

פנינים

דרוש ואגדה

תשמעון" פירוש אחד הם, שב"עקבתא דמשיחא" שלא נרגש גילוי שכינה וקיום המצוות הוא מצד עול האדון בלבד, אזי כל המצוות שוות הן אצל האדם, וגם "המצוות הקלות שאדם דש בעקביו" מקיים האדם באותו אופן שמקיים ה"חמורה שבחמורות".

(ע"פ לקוטי שיהות ח"ט עמ' 71 ואילך)

חסד וברית - להראוי דווקא?

והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך

(ו, יב)

בכלי יקר הקשה "הלא השבועה לא היתה על תנאי, ואף אם לא יהיו זוכים וכי בעבור זה לא יקיים ה' את השבועה", ועד"ז יש להקשות בנוגע ל"ברית" ו"חסד", שהרי "חסד" מורה על השפעה לכל, גם לאלו שאינם ראויים, וא"כ איך מתנה הכתוב את שמירת ה"חסד" בשמירת המשפטים. וכן בנוגע ל"ברית" יש להקשות, איך שייך להתנות שמירת "ברית" במשהו, הרי כל עיקר "כריתת ברית" הוא שלעולם תישמר הברית ושום סיבה בעולם אינה יכולה לבטלה?

ויש לומר הביאור בזה:

כאשר נותנים לאדם מתנת חינוך, שהאדם לא עמל להיות ראוי לקבלה, הרי זה נקרא "נהמא דכסופא" - "לחם של בוש" המבייש את מקבלו, שקיבל משהו לחינם.

והוא הוא מה שמשמענו הכתוב, שגם השפעה כזו שמגיעה ממקום נעלה מאוד, שעבודת האדם אינה נחשבת שם, ובמקום כזה - הראוי והאינו ראוי שווים הם - הנה מחסד ה' עלינו, הרי רצונו ית' שגם השפעה כזו לא תהי' בבחינת "נהמא דכסופא" ומתנת חינוך, אלא גם "הברית" "החסד" והשבועה יושפעו אלינו מצד שעמלנו לקבלם, וזכינו בהם מן הדין.

(ע"פ לקוטי שיהות ח"ט עמ' 71 ואילך)

מצוות של "עקב" בזמן של "עקבתא"

והי' עקב תשמעון

(ו, יב)

כפירוש "עקב תשמעון" מצינו שרש"י פירשו "אם המצוות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון". ועוד פירוש מצינו בסה"ק ש"עקב תשמעון" הוא מלשון "עקבתא דמשיחא", והיינו, ש"בעקבות משיח תשמעון", שלפני ביאת המשיח יקיימו ישראל את התורה וישמעו להקב"ה (אור התורה) (לאדמו"ר הצמח צדק נ"ע) ריש פרשתנו. שם עמ' תצא. שם ריש עמ' תקד - בשם "אור המאיר" (להרה"ק ר' זאב וואלף מדיטומיר נ"ע).

ויש לקשר שני פירושים אלו, שמשלימים הם זה את זה:

בזמן הבית, כאשר הי' גילוי שכינה, הרגישו בני ישראל את היוקר בתורה ומצוות, וקיימו אותן מתוך תענוג. משא"כ בזמן הגלות, כאשר החושך יכסה ארץ, ואין אנו זוכים לגילוי שכינה, ובפרט בעקבתא דמשיחא, אשר החושך מתגבר ביותר, לא נרגש היוקר של המצוות, ואין האדם מתענג בקיומן, אלא עשייתן היא מצד קבלת עול מלכות שמים, שהאדם מקיים ציווי הקב"ה מצד עול מלכות שמים המוטל עליו גם כאשר קיום המצוות אינו מתענוגי האדם ורצונותיו.

ונמצא, שבזמן הבית קיום התורה והמצוות הי' מתוך עונג ורצון, ובעקבתא דמשיחא, הקיום הוא רק מצד עול האדון המוטל על האדם.

והנה, כאשר האדם מקיים מצוות כי מתענג בהן ומייקר אותן, הרי יש אצלו חילוק בין המצוות, שישנן מצוות שמתענג בהן ומחשיבן יותר, וישנן מצוות שאין האדם מחשיבן כ"כ, ואינו מתענג כ"כ בקיומן. אך כאשר קיום המצוות הוא מצד ציווי הקב"ה בלבד, הרי כל המצוות שוות הן, כי על כולן נצטוונו מאת הקב"ה, ואין חילוק בין "קלה שבקלות" ל"חמורה שבחמורות".

ומעתה מוכן ששני הפירושים ב"והי' עקב

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

דין כובד ראש בתפילה

יחקור בגדר חיוב כובד ראש בתפילה אם הוא נדרש מצד הגברא המתפלל או מצד החפצא דפעולת התפילה או מצד המבוקש והנפעל שע"י תפילה, ובזה יתלה השיטות השונות שמצינו בבבלי וירושלמי במקור חיוב זה

ביראה וגילו ברעדה". הרי פלוגתא בין הבבלי לירוש', דלהבבלי נדחה הלימוד מ"השתחונו גו' בהדרת קודש", ומסקינן כרנב"י דילפינן לה דוקא מ"עבדו גו' ביראה" (וכ"ה בפוסקים, ראה רי"ף ורא"ש שם ובשו"ע רבינו הזקן או"ח סי' צג), והירושלמי ס"ל דשפיר ילפינן משני הכתובים.

וי"ף בפשטות, דהירושלמי לא ס"ל דחיית הבבלי "לעולם אימא לך הדרת ממש" מחמת שמצינו בכו"כ מקומות דשפיר דרשינן "אל תקרי כו"י אף אם איתא נמי לפירוש הפשוט דקרא, ותרוייהו איתנהו בי' [ואדרבה, ידוע הכלל שהלימוד ד"אל תקרי" לא בא לעקור פשטות הכתוב, אלא להוסיף עליו. עיי' יבין שמועה סי' תקלט. הליכות אלי סי' ג. ובהכתב והקבלה שמות יב, יז הביא ראי' ע"ז. ועיי"ע שו"ת הרדב"ז ח"ג אלף סח (תרמג)]. וכמו"כ י"ל בנדו"ד, דאף

תנן בריש פ"ה דברכות "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", ובגמ' "מנא ה"מ א"ר אלעזר דאמר קרא [בתפילת חנה] והיא מרת נפש, ממאי דילמא חנה שאני דהות מרירא לבא טובא, אלא א"ר יוסי ב"ר חנינא מהכא ואני ברוב חסדך אבא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך, ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשי' ברחמי טובא, אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא השתחוו לה' בהדרת קודש, אל תקרי בהדרת אלא בחרדת, ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה הוה מציין נפשי' (מקשט עצמו בבגדיו. רש"י) והדר מצלי, אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה".

והנה בירושלמי שם איתא "ריב"ל אמר השתחוו לה' בהדרת קודש בחרדת קודש, ר' יוסי בן חנינא אמר עבדו את ה'

רש"י כאן דהיינו "הכנעה", דהיינו שפלות וביטול (עיי' ספר המכתם בסוגיין דכתב "הכנעה ושפלות הרוח", וראה ל' הרמ"א בריש סי' צח. וכן נתפרש בשם רש"י בספרי חסידות). ולדרך זו מבואר היטב הטעם ששאר המ"ד לא ניחא להו להביא הכתוב "עבדו את ה' ביראה" (כרנב"י), כי מדת היראה (סתם) אינה ממש הענין של "הכנעה", שפלות. דאף שיש שייכות ביניהם ופעמים רבות זב"ז תליא, דמי שירא מהשני מרגיש בדרך כלל הכנעה מפניו, מ"מ אינו מוכרח להיות כן, שהרי תתכן מציאות של יראה ופחד (כי חזק הוא ממנו) בלי רגש של הכנעה ושפלות (אלא שמצד יראתו ממנו נכנע אליו בפועל).

ועפ"ז מובן החילוק הכללי בין הכתובים הנ"ל שמהם רצו ללמוד דין כובד ראש. דמ"ד הראשון הביא הכתוב ד"והיא מרת נפש" לפי שבזה מודגש ההרגש של הכנעה ושפלות, דמי שהוא במרירות ה"ה בהכנעה ושפלות.

ואידך מ"ד לא ניחא לי' בהך קרא, כי פשטות הכתוב הוא שחנה היתה "מרת נפש" בגלל מצבה הפרטי, שלא היו לה ילדים, ואין בזה שייכות אהקב"ה. משא"כ בכתוב ד"ואני גו' אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך" מתוארת התפלה בלשון "אשתחווה", שהשתחווה היא להקב"ה, ביטול להשם; ויתירה מזה השתחווה זו היא "ביראתך", שאין זו רק מעשה השתחווה לחוד, אלא היא תוצאה מיראת ה'. והדיוק שבזה הוא דאין זו "יראה" סתם בדרגא פחותה, יראת עונש או אף יראת חטא (שירא מעצם החטא

שלמדין מ"השתחווה גו' בהדרת קודש" שצריכים לקשט עצמו בבגדיו ("הדרת ממש"), עדיין אפשר ליליף מיני' גם "אל תקרי הדרת אלא חרדת" (ועיי' בפנ"י כאן ובעץ יוסף על עין יעקב כאן). אלא שעפ"ז צע"ק, מהי סברת הבבלי שנדחה מ"השתחווה גו' בהדרת קודש".

ויובן בהקדם התמי' לכאורה לאידך גיסא, דכיון שלבסוף מצאנו דמקרא מלא דבר הכתוב "עבדו את ה' ביראה", אמאי מעיקרא לא נקטו כל המ"ד הלימוד מפסוק המפורש (ועד שריב"ל הוכרח לחדש שינוי בקריאת הכתוב, "אל תקרי כו'"). ולכך נ"ל, שיסוד הפלוגתא מהיכן ילפינן דין זה אינו משום דפליגי בפירוש הנך כתובים (כי בפשטות הפירוכות שבש"ס הן ממסדר הש"ס שבא להוכיח ע"י סברות דילי' שהצדק עם דברי רנב"י, אבל אין זאת שהם אלו טעמים של בעלי המימרות גופיהו, דהם רק אמרו הלימוד כ"א לפי שיטתו בענין "כובד ראש", והש"ס בא לדון בדעותיהם מצד סברות שמחדש הש"ס, ודו"ק ואכ"מ), אלא בעלי המימרות פליגי בתוכן הענין ד"כובד ראש" שצ"ל קודם התפלה, וכל אחד נקט הכתוב המדבר בתוכן ה"כובד ראש" שצ"ל לפי דעתו. ולפי זה נוכל לומר דהטעם שהבבלי הסיק כרנב"י, הוא לפי שס"ל להבבלי שגדר "כובד ראש" הוא זה המודגש בכתוב "עבדו גו' ביראה"; משא"כ להירושלמי אין הכרע בדבר, ויש מקום לב' הדיעות.

וביאור הענין, דהנה בפירוש "אין עומדין כו' אלא מתוך כובד ראש" כתב

מפיו"ן]. ואופן ב', "כובד ראש" בנוגע להחפצא דתפלה, שהענין דתפלה דורש שהאדם יהי' במצב של "כובד ראש" נעיי' ל' תוס' ר"י החסיד בסוגיין דכובד הראש הוא דבר נוסף על כוונת הלב בתפילה, ונפק"מ בין ב' האופנים למעשה אי כובד ראש הוא רק הכנה לתפילה או שצריך לו בתפילה עצמה, עיי' בזה בשושנים לדוד על המשנה, ובפני" בסוגיין. ואופן ג', ד"כובד ראש" הוא בנוגע לאופן קבלת התפלה בשמים - שכדי שתהא התפלה רצוי' לפניו ית' וימלא בקשת המתפלל, צריך האדם להיות במצב של "כובד ראש" נעיי' ל' תר"י וריטב"א בסוגיין].

ובהתאם לזה הוא החילוק בין הכתובים הנ"ל. דהטעם שרנב"י ס"ל שלענין "כובד ראש" מספיקה "יראה" (שבכתוב "עבדו גו' ביראה"), הוא לפי שס"ל ד"כובד ראש" בא להכשיר את הגברא שיהי' במצב של יישוב הדעת הדרוש לתפלה. ולזה מספיק שירגיש יראת ה' באיזו דרגא שהיא, כי תנועת היראה (אפילו אם אינה אלא יראת עונש או יראת חטא) פועלת על האדם, שבעמדו לפני ה' לבקש את צרכיו ממנו ית', יתפנה משאר מחשבותיו ויתפלל בישוב הדעת וכוונה הרצוי'; המ"ד דיליף לה מהכתוב "והיא מרת נפש", שבו מודגש רגש המרירות (כנ"ל) ס"ל ד"כובד ראש" נוגע להנפעה, שפועל שתפלתו נשמעת ומתקבלת למעלה, וכמפורש בכתוב "ואל זה אביט אל עני ונכה רוח" (וכמבואר בכ"מ במקרא שהקב"ה שומע אל תפלת העני, ועיי' סוטה ה:), ולכן אין נפק"מ מהי סיבת המרירות (כגון בכתוב "והיא

לעשות נגד רצונו ית', עיי' תוס' יו"ט סוף סוטה), אלא מיירי ב"יראתך", יראת השם, הנק' "ירא בושת", בהכירו גדלות הא-ל ומתבושש מפניו כו', ובלשון הרמב"ם בהל' יסוה"ת פ"ב ה"ב "בשעה שיתבונן (בגדלות הא-ל) כו' מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא ברי' קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות", ועוד להלן שם פ"ד הי"ב "בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו כו' יירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו כו' וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושא וכלימה ריק וחסר". וזהו"ע "כובד ראש" - הכנעה (ושפלות) קמי' ית'.

וואף ריב"ל קאי בשיטה זו, אלא שהוסיף הלימוד מהכתוב "השתחו גו' בהדרת קודש" כי בזה מודגשת עוד יותר דרגא זו של יראה וביטול, כמשי"ת לקמן].

אך רנב"י ס"ל, שמספיק לפני התפילה ההכנעה בפועל כלפי הקב"ה, שבאה גם עיי' יראה סתם (באיזו דרגא שהיא), ולכן מביא הכתוב ד"עבדו את ה' ביראה", "יראה" סתם.

ויש לומר, שיסוד הפלוגתא כאן הוא כיצד יש להגדיר חיוב "כובד ראש" האמור בתפילה, שיש לחקור בו בכמה אופנים (הנקראים בל' הגאון מרגצוב: פועל, פעולה או נפעל): אופן א' אפ"ל ד"כובד ראש" הוא בנוגע להגברא המתפלל, שכדי שיהי' במצב שיוכל להתפלל כראוי לפני הקב"ה, צריך לעורר בעצמו רגש ההכנעה, "כובד ראש" נעיי' ל' הריטב"א בסוגיין שהתפלה צ"ל "מתוך הכנעה וישוב הדעת, לכוי'ן הדברים שיצאו

ד"חרדה" אינה יראה סתם, אלא מורא ורגש שפלות שחודר בכל מציאות האדם עד שגורם לחרדה. ותו, ד"חרדת קודש" היינו שהאדם מרגיש קדושת הקב"ה, שזה מביאו לידי חרדה, והיינו יראת בושת כנ"ל [משא"כ בלשון "יראתך" סתם, נכללים כל אופני יראת ה', גם יראת עונש ויראת חטא].

ועפ"ז יש לומר, שזה שבכתוב נאמר "הדרת קודש" (וריב"ל הוצרך לדרוש "אל תקרי בהדרת אלא בחרדת"), לא רק שאינו סתירה לדרשת ריב"ל, אלא אדרבה, זה נוגע להענין ד"כובד ראש" [וכנ"ל הכלל ב"אל תקרי", שאינו בא לעקור פירוש הפשוט, אלא להוסיף עליו], והוא, כי כדי להגיע ל"חרדת קודש", יראת בושת, הוא ע"י ההתבוננות ב"הדרת קודש", הדרו וגדלותו של הקב"ה, כמבואר ברמב"ם הנ"ל ד"היאך היא הדרך . . . ויראתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים כו", ובלשון הרמ"א סי' צח שלפני התפלה על האדם להתבונן "ברוממות הא-ל ובשפלות האדם".

מרת נפש", שהמרירות באה מפני שלא היו לה ילדים), כי מכל מקום סו"ס רגש השפלות גורם שהקב"ה ישמע אל התפלה וימלא הבקשות; ואילו להמ"ד דילפינן לה מהכתוב "אשתחוה גו' ביראתך" (או מ"השתחוה לה' בהדרת קדש"), המורה על יראה מחמת בושת וביטול לגבי הקב"ה, ה"ז נוגע להחפצא דתפלה, כי מעשה התפלה דורש שהאדם "יראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה" (ל' הרמב"ם הל' תפילה פ"ד הט"ז), שכלי זה אין כאן חפצא של תפלה (עיי' בחי' הגר"ח על הרמב"ם שם), והרגש זה ש"עומד לפני השכינה" קשור בזה שהאדם הוא במצב של הכנעה ושפלות באופן שמתבטל לגבי רוממות הא-ל (שעומד לפניו).

ובזה יש לבאר הטעם שריב"ל לא הסתפק בכתוב ד"ואני גו' אשתחוה גו' ביראתך" אלא יליף לה מ"השתחוה לה' בהדרת קודש, אל תקרי בהדרת אלא בחרדת", דיש לומר, שטעמו הוא בעיקר מצד תוכן הכתוב, שדוקא בכתוב זה מודגש ביותר ביטול להשם. חדא,

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחי היום יום

נסיונות במצב העסק

שני מכתבים אודות הנסיונות הבאים לאדם בעניני עסקיו ואשר מטרתם כדי לגלות באדם כחות נעלמים, ולכשיתגבר עליהם - יזכח שאין בהם ממש

ריצוי מלאכי בית הדין של מעלה

הנני שומע שישנם ענפי מסחר שונים שאינם מצליחים כעת כפי שהסוחרים ציפו. וברור שצריך להביט על זה כעל נסיון שהשי"ת רוצה לנסות יהודים, ואע"פ שהוא, ברוך הוא, יודע שלב יהודי פתוח תמיד ונמשך לתורה ומצוות, אבל כדי לְרַצוֹת את מלאכי בית הדין, שאינם רוצים להאמין שיהודי יעמוד בנסיון, מראה להם השי"ת "ראו, למרות שהיצר הרע יכול להשלוח יהודי שצריך להקטין את הצדקה, כי העסקים אינם כמקודם, מכל-מקום יהודים הם פקחים בהחלט, והם מבינים שרוצים רק לנסות אותם". וכשיעמוד בנסיון ויבין את הכוונה האמיתית בזה, הרי לא זו בלבד שהעסק יהי' טוב כמקודם אלא אדרבה יהי' עוד יותר טוב מאשר קודם, כי אבא אוהב שבן מבין את הכוונה האמיתית של מעשי האב, וככל שהילד מגלה יותר את חכמתו בזה, כך גדולות יותר המתנות שהוא מקבל מהאב.

סוחרים אומרים שככל שנעשים יותר מבוגרים, מבינים יותר את ענין המסחר, ולכן מכיון שהוא זמן רב במסחר יבין את כוונת השי"ת במצב הנ"ל וכמו בהשקעה טובה אם זה מלון או עסק, הרי לא זו בלבד שאין להקטין את חלקו של השי"ת בזה, אלא אדרבה לתת עוד יותר ללא חשבון על החלק שלו, שאז השי"ת מקיים את הבטחתו בתורה 'עשר בשביל שתתעשר', לתת לשותף שלו הכנסה עוד יותר גדולה מאשר קודם.

דבר מעלים שאין בו ממש

לאחר הפסק ארוך הגיע מכתבו . . בו כותב אודות המצב בעסק, ודואג כיצד ייראה הסך-הכל של השנה.

בטח מיותר להאריך אודות הענין של מדת הבטחון, שהכוונה אינה להסתפק בלימוד בספרים, אלא הכוונה היא בפועל ממש, שכאשר מגיע רגע שאינו כפי שרוצים שיהי', אכן להיות חזקים בבטחון, שאין זה אלא משהו חולף, וכלשון הכתוב 'כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם', וכאשר השי"ת רואה שעמדו בנסיון, או-אז רואים גם בעיני בשר, שזה הי' לא יותר מאשר נסיון, היינו דבר מעלים שאין בו ממש.

ומהעצות כדי לזרז שיראו שהפרנסה עתידה להשתפר, היא להוסיף בעיני צדקה, וגם צריך שזוגתו תחי' מכספה שהיא נותנת לצדקה, גם היא תוסיף בזה, בתור הוספה לכך שהיא בטח שומרת על המנהג הטוב של בנות ישראל הכשרות לתת לצדקה בכל פעם לפני הדלקת הנרות בערב שבת ובערב יום טוב.

(תרגום מאגרות קודש חיו"ע צא - אגרות קודש מתורגמות חיו"ע 52)

התועלת המזפקת מהנסיון - גילוי הכחות הנעלמים

נהייתי לראות במכתבו שמכיר הוא, אשר אלה הבאים אליו בטענה אודות לימוד פנימיות התורה, הרי זה אינו אלא ענין של נסיון אשר מובא בכמה ספרים בביאור דבר זה, שלכאורה כיון שכלפי שמיא גליא, מהו הכוונה בהנסיון, אלא שהתועלת הוא בהאדם הבא לידי נסיון, שמה שהי' אצלו רק בכח, הנה בא זה בפועל, ועוד זאת שמתגלים אצלו כחות הנעלמים לגמרי, מן ההעלם אל הגילוי, ועל ידי זה מתוסף גם כן תוספת חיות ואור בכל עניניו בתורה ומצוות, נוסף על הענין שבו נתנסה. והאריכות בזה לדכוותי' אך למותר.

ובלי ספק יעמוד חזק על משמרתו משמרת הקדש לנהוג עין טובה בכל תלמידיו ולהעניק להם ממאור שבתורה, המביאה לאהבתו וליראתו ית', ולבכל דרכיך דעהו, וכפי הוראת הבעש"ט - באופן דעבדו את ה' בשמחה.

(אגרות קודש חיו"ע עמ' רפד)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

כח הזכרון

הזכרון הוא אחד הכשרונות הכי נעלים, אשר כחו עז להעמיד את האדם בהוה באותן ההרגשים של העבר החולף

החקיקות הטובות שנחקקו במוחו ולבו

מכתבו במועדו קבלתי, ונהניתי לקרא כי שמח הוא בחלקו בחיים הכלכלים והמשפחה, השי"ת יעזרהו בכל הדרוש לו ולב"ב יחיו מגפשו ועד בשר.

אמנם במחצית השני דחדש אלול, וחדש תשרי, מפני כבוד הימים נוראים וימים טובים ועבודתם, כבד עלי עריכת מכתבים, ואחר עד כה, עד בא מספר מכתבו על הסדר. ומה שכותב על אודות חייו המוסריים ומצבו בעניניו הרוחניים,

הנה ברור לי הדבר במופת מוחשי, אשר אותן החקיקות טובות באהבה פנימית לתורה ויראת שמים, והרגש הטוב באהבת רעים ודרכי החסידות, שנחקקו במוחו ולבו מימי שבתו בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, שמורים אצלו בתוכיות ופנימיות נקודת לבבו.

הזכרון מרומם מחיי החולין

ולא אפונה אשר אותן ההתועדויות ("פארבריינגען") במועדי שמח"ת וי"ט כסלו בכלל, ואותן ההתועדות שישב בהן הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בפרט, הנה כל המחזה בהדרת קדשה נצבה לנגד עיניו.

הזכרון הוא אחד הכשרונות הכי נעלים, אשר כחו עז להעמיד את האדם בהוה באותן ההרגשים של העבר החולף, ומי שחוננו ה' בכשרונות הזכרון והציור שיכול לזכור את

העבר הטוב בדמותו וצלמו, הוא החי בארבע אמותיו בכל מקום שהוא, זאת אומרת אשר הסביבה הריקנית אינה משפעת עליו כל כך, ועלול הוא בכל עת להתרומם מחיי החולין ולעמוד על גובה הראוי לו, באשר סוף סוף אדם הוא ולא שור לעול המחיי והכלכלה, ולא חמור למשא החיים הבשריים לבד.

כל אדם הוא ספר שלם

באחד הטיולים שזכיתי להתארח עם הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, במאריענבאד בקיץ תרס"ח, אמר "כתיב זה ספר תולדות אדם, תולדות כל אדם בחינוכו ואורחות חייו על פי ההשגחה העליונה, הוא ספר שלם, יש אדם אשר תולדותיו הוא ספר החכמה, ויש אדם אשר תולדותיו הוא ספר ההצלחה, ויש אדם אשר תולדותיו הוא ספר המוסר, בכל אופן הנה תולדות כל אדם הוא ספר המלמד דעת, המביא תועלת רב".

בכתבי דבריי אלה נזכרתי על כמה רשימות מארחות חיי כמה סוגי בני אדם שהזדמן לי להפגש עמהם באופנים שונים, אשר יכולים להשתמש בתור מופת מוחש על כל האמור בזה, כי הזכרון והציור מהעבר הטוב בספר תולדות אדם, הנה עפ"י ההשגחה העליונה, מעמידים את האדם על הגובה הראוי לו.

(אגרות קודש ח"ו עמ' קנב-קס)

לעילוי נשמת
מרת **לאה** בת ר' **אבא** הכהן ע"ה
רייטשיק
נלב"ע ביום כ"ד מנחם אב ה'תשס"ז
תנצב"ה

נדפס ע"י בני משפחתה שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **גיטל** בת ר' **זושא** פרידמאן ע"ה
שטרנברג
נלב"ע ביום כ"ה מנחם אב ה'תשנ"ח
תנצב"ה

נדפס ע"י בנה
הרה"ת **מנחם נחום** ומשפחתו שיחיו **שטרנברג**

לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **פרידא** בת ר' **משה יעקב** ע"ה
מאן
נלב"ע ביום כ"ט מנחם אב ה'תשמ"ח
תנצב"ה

נדפס ע"י בנה
הרה"ת ר' **יצחק אהרן** ומשפחתו שיחיו **מאן**

לעילוי נשמת

הרה"ת **תנחום** ב"ר **נחמן** הלוי ע"ה

לוין

נלב"ע ביום כ"ח מנחם אב ה'תשס"ו

תנצב"ה

נדפס ע"י בנו

הרה"ת **נחמן** הלוי וזוגתו מרת **הינדא** שיחיו **לוין**

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' **אליעזר דניאל** ב"ר **שמואל יעקב** ע"ה

מייערס

נלב"ע ביום הש"ק פרשת עקב כ"ג מנחם אב ה'תשע"ה

תנצב"ה

נדפס ע"י בני משפחתו שיחיו

לזכות

הילד **יוסף יצחק** שי'

לרגל הולדתו בשטור"מ ביום ד' תמוז ה'תשע"ט

נדפס ע"י הוריו

הרה"ת **אהרן** וזוגתו מרת **נחמה דינה** שיחיו

מאס

יה"ר שיזכו לגדלו לתורה, לחופה ולמעשים טובים מתוך בריאות, נחת והרחבה

לעילוי נשמת
הרה"ת **רפאל** ב"ר **ניסן אייזיק** ע"ה
אנדרוסיער
נלב"ע ביום כ"ד מנחם אב ה'תש"ס
תנצב"ה

נדפס ע"י בנו
הרה"ת **יעקב אלימלך**
וזוגתו מרת **דבורה לאה** ומשפחתם שיחיו
אנדרוסיער